

Titel: Dimisprædiken

Citation: "Dimisprædiken", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2011 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p306-kom-root.pdf> (tilgået 30. juni 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Bøn** : Prædiketeksten er fra 1 Kor 2,6-9, hvor Paulus (297,14) skriver: »Men Viisdom tale vi iblandt de Fuldkomne; dog ikke denne Verdens Viisdom, ikke heller denne Verdens Øverstes, hvilke skulle [skal] beskæmmes; 7. men vi tale Guds Viisdom, den hemmelighedsfulde, den, som var skiult, hvilken Gud haver forud beskikket før Verdens Begyndelse, til vor Herlighed; 8. hvilken Ingen af denne Verdens Øverster kiendte; thi havde de kiendt den, havde de ikke korsfæstet Herlighedens Herre; 9. men, som skrevet er, hvad intet Øie har seet, og intet Øre har hørt, og ikke er opkommet [opstået] i noget Menneskes Hierte, hvad Gud haver beredt dem, som ham elske« (NT-1819). 1 Kor 2,6-9 indgår ikke i rækken af kirkeårets episteltekster i *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830 [1688], ktl. 381. – Om hvor, hvornår og under hvilke omstændigheder SK holdt denne prædiken, se tekstredigeringen, s. 667.

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 1

◀ **Du boer i et Lys** : hentyder til 1 Tim 6,16, hvor Paulus skriver: »han, som alene haver Udødelighed, som boer i et Lys, der Ingen kan komme til, hvem intet Menneske haver seet, ikke heller kan see; ham være Ære og evig Magt! Amen« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 2

◀ **Dit Væsen er Klarhed** : allusion til beretningen i Luk 2,1-20 om Jesu fødsel, hvor det i v. 9 fortælles, at »Herrens Klarhed skinnede om« hyrderne ude på marken (NT-1819). Se også Bar 4,24, hvor der tales om, at frelsen fra Gud skal komme over israelitterne med »stor Herlighed og evig Klarhed« (GT-1740).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 3

◀ vi (...) **kunne**: kan.

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 5

◀ **Du skuer i Løndom** : alluderer til udtrykket, at Gud »seer i Løndom«, der forekommer i Matt 6,4.6.18 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 5

◀ **prøve Du da selv Hjerterne** : hentyder til 1 Thess 2,4, hvor Paulus taler om »Gud, som prøver vore Hierter« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 6

◀ **give Du ham ogsaa aabenbare** : alluderer til udtrykket, at Gud »skal betale dig aabenbare [på en tydelig måde]«, der forekommer i Matt 6,4.6.18 (NT-1819). Se dog gengivelsen af Matt 6,4 i S.B. Hersleb *Lærebog i Bibelhistorien. Udarbejdet især med Hensyn paa de høiere Religionsklasser i de lærde Skoler*, 3. opl., Kbh. 1826 [1812], ktl. 186 og ktl. 187 (forkortet *Lærebog i Bibelhistorien*), s. 195: »Men, naar du giver Almisse, da lad ei din venstre Haand vide, hvad din Høire gjør, paa det at [for at] din Almisse maa skee i Løndom, og din Fader, der seer i Løndom, skal give dig aabenbare.«

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 9

◀ **Apostelen Paulus** : den betydeligste skikkelse i den ældste kristendom. Født i Tarsus i Lilleasien; hellenistisk jøde; uddannet farisæer; deltog i forfølgelser af de jødiske landsmænd, der var kommet til tro på Jesus som Kristus. Oplevede o. 40 e.Kr. en kaldelse, hvor den opstandne Kristus viste sig for ham; forkyndte fra da af evangeliet om Kristus, især for ikke-jøder, og synes her at have været grundlæggeren af en mission, hvor der ikke samtidig fordredes overgang til jødedommen. Blev formentlig henrettet o. 65 under den rom. kejser Neros forfølgelser af de kristne efter Roms brand. Paulus er kendt på første hånd fra en række breve, skrevet i årene 51-55 og optaget i NT. De 13 breve, der i NT er overleveret under Paulus' navn, blev på SKs tid almindeligvis alle anset for ægte; i dag regnes normalt kun de syv eller ni for ægte, heriblandt Første Thessalonikerbrev, der er det ældste skrift i NT, samt Romerbrevet, de to Korintherbreve og Galaterbrevet. I de fire sidstnævnte breve fremtræder Paulus som en apostel, der hævder at have sit kald og dermed sin autoritet umiddelbart fra Gud og fra den opstandne Kristus. Apostlenes Gerninger, som er den anden store kilde til viden om Paulus, afspejler efter nutidens opfattelse en senere tids billede af hedningeapostlen.

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 14

◀ **om muligen vinde Nogle** : hentyder til 2 Kor 5,11, hvor Paulus skriver: »Efterdi vi da kiende Herrens Frygt, søge vi at vinde Mennesker« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 16

◀ **Han gjorde det ikke for slet Vindings Skyld** : hentyder formentlig til 1 Kor 9,14f., hvor Paulus skriver:

»Saaledes haver og [også] Herren forordnet for dem, som forkynde Evangelium, at de skulle [skal] leve af Evangelium. Men jeg haver Intet brugt af dette; ei heller haver jeg skrevet dette, for at det saaledes skulde skee med mig; thi det var mig bedre at døe, end at Nogen skulde gjøre min Roes til Intet« (NT-1819). Se også 1 Thess 2,9 og 2 Thess 3,7-8. Se endvidere 1 Tim 3,8, hvor Paulus formaner Timotheus om, at »Menighedens Tienere« bør være ærbare og »ikke til slet Vinding« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 16

◀ **tabe det Jordiske uden at savne det** : hentyder formentlig til Fil 3,7-8, hvor Paulus skriver: »Men hvad der var mig Vinding, det haver jeg for Christi Skyld agtet for Tab; ja sandeligen, jeg agter og [også] Alt for Tab mod Christi Jesu min Herres Kundskabs Ypperlighed, for hvis Skyld jeg har liidt Tab paa Alt, og agter det Skarn at være, paa det [for at] jeg kan vinde Christum« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 18

◀ **gjorde det ikke for Æres og Anseelses Skyld** : hentyder til 1 Thess 2,6, hvor Paulus skriver til thessalonikerne: »Vi søgte og ikke [heller ikke] Ære af Mennesker, hverken af Eder, eller af Andre« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 19

◀ **at Nogen skulde kalde sig ... Pauli Tilhænger ... kun havde døbt en Eneste** : hentyder til 1 Kor 1,11-16, hvor Paulus skriver til korintherne: »mig er tilkiendegivet om Eder, mine Brødre af Chloes Huusfolk, at der er Trætter iblandt Eder. Jeg mener nemlig, at Enhver af Eder siger: jeg er Pauli [underforstået: tilhænger], eller: jeg er Kephæ [tilhænger af Kefas el. Peter], eller: jeg er Christi. Er da Christus deelt? Mon Paulus være korsfæstet for Eder? eller ere I døbte til Pauli Navn? Jeg takker Gud, at jeg haver Eder haver døbt, uden [undtagen] Crispus og Cajus; paa det [for at] ikke Nogen skal sige, at jeg haver døbt til mit Navn. Dog døbte jeg ogsaa Stephanæ Huusfolk; ellers veed jeg ikke, at jeg haver døbt nogen Anden« (NT-1819). Se også 1 Kor 3,4-7, især v. 4-5: »Naar Een siger: jeg er Pauli, men en Anden, jeg er Apollos; ere I da ikke Kiødelige? Hvo [hvem] er Paulus? og hvo er Apollos? uden [undtagen] Tienere, ved hvilke I bleve Troende, og det, eftersom Herren haver givet Enhver.«

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 19

◀ **ikke med Sviig i Hjertet** : hentyder til 1 Thess 2,3, hvor Paulus skriver: »Thi vor Formaning er ikke af Vildfarelse, ikke heller af ureen Hensigt, ei heller med Sviig« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 24

◀ **han var den ringeste Apostel ... ikke værdig at kaldes en Apostel** : hentyder til 1 Kor 15,9, hvor Paulus skriver: »sidst af Alle blev han [Kristus] seet af mig, som det utidige Foster. Thi jeg er den Ringeste af Apostlerne, som er ikke værd at kaldes Apostel, fordi jeg haver forfulgt Guds Menighed« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 26

◀ **naar man ikke vil høre ... myndig i Tale** : hentyder formentlig til 2 Kor 10,1-2, hvor Paulus skriver til korintherne: »Men jeg selv, Paulus, formaner Eder ved Christi Sagtmodighed og Mildhed, jeg, som vel, nærværende iblandt Eder, er ydmyg, men fraværende bruger Myndighed mod Eder. Men jeg beder, at jeg ikke nærværende maa komme til at bruge Myndighed med den Tillid, hvormed man mener, at jeg fordrister mig mod Nogle, som ansee os for at omgaaes efter Kiødet [note: efter menneskelig Svaghed]« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 28

◀ **ydmyger sig under Guds vældige Haand** : hentyder til 1 Pet 5,6: »ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at han maa i sin Tiid ophøje Eder« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 31

◀ **en Apostel er som en Skovisk i Verden** : hentyder til 1 Kor 4,13 (298,15).

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 32

◀ **Jøde-Christnene ... have et Fortrin ... i Cerimoniens Lænker** : hentyder formentlig til beretningen i ApG 15 om apostelmødet i Jerusalem, hvor Paulus deltog; mødet var kommet i stand pga. en strid mellem hedningekristne (kristne af hedensk herkomst) og jødekristne (kristne af jødisk herkomst), der krævede, at de hedningekristne skulle omskæres og pålægges at overholde Moseloven, herunder dens ceremonielle bestemmelser, altså leve som jøder. På mødet blev striden søgt bilagt med udformningen af et dekret, hvori det alene kræves, at de hedningekristne skal holde sig fra afgudsofferkød, fra blod af kvalte dyr og fra utugt. Se også Gal 2,1-10. Se i øvrigt S.B. Hersleb *Lærebog i Bibelhistorien* (297,9), s. 278, hvor det fortælles, at

nyheden om stiftelse af de mange nye menigheder blev modtaget med glæde, da Paulus og Barnabas kom tilbage til Antiokia; »men derhos [samtidig] paastode de gamle jødiske Christne, at den mosaiske Religions Ceremonier tillige maatte paalægges disse Nyomvendte. Herover reiste sig først i Antiochia stor Trætte, saa at omsider Paulus og Barnabas sendtes til Jerusalem for at erfare Apostlenes Mening.« - **Fortrin:** sigter til den opfattelse, at de jødekristerne som jøder havde det fortrin at tilhøre Guds udvalgte folk. - **en Førstefødsels-Ret:** allusion til beretningen i 1 Mos 25,29-34 om Esau, der udmattet og nær døden af sult solgte sin førstefødselsret til sin yngre tvillingebror, Jakob, for en ret linser.

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 36

◀ **dømmer P. denne Lyst til ... forfængelig Ære** : hentyder formentlig til Gal 1,6-9, hvor Paulus skriver til galaterne: »Jeg undrer paa, at I saa snart lader Eder afvende fra den, som kaldte Eder ved Christi Naade, til et andet Evangelium; enddog der er intet andet; kun ere der Nogle, som forvilde [vildleder, forvirrer] Eder, og ville [vil] forvende [fordreje, forvrænge] Christi Evangelium. Men dersom endog vi, eller en Engel af Himmelen prædiker Eder Evangelium anderledes, end vi have prædiket Eder det, han være en Forbandelse! Som jeg sagde, saa [således] siger jeg nu igien: dersom Nogen prædiker Eder Evangelium anderledes, end I have annammet det, han være en Forbandelse!« (NT-1819). Se også Gal 2,11-16.

I trykt udgave: Bind 27 side 297 linje 39

◀ **2 Cor: X, 5** : hvor Paulus skriver: »i det vi forstyrre [ødelægger, tilintetgør] Anslag, og al Høihed, som opløfter sig imod Guds Kundskab, at tage al Tanke til Fange under Christi Lydighed« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 297m linje 3

◀ **forlade sig paa Kjødet ... forfulgt den christne Menighed** : hentyder til Fil 3,4-6, hvor Paulus skriver: »Endskiøndt ogsaa jeg haver det, jeg kunde forlade mig paa, endog i Kiødet. Dersom en Anden synes, han kan forlade sig paa Kiødet, jeg meget mere. Jeg er omskaaren paa den ottende Dag, af Israels Slægt, af Benjamins Stamme, en Hebræer af Hebræere, en Pharisæer efter Loven, som forfulgte Menigheden med Nidkierhed, som var ustraffelig efter Lovens Retfærdighed« (NT-1819). - **Benjamins Stamme:** den stamme, hvis stamfader var Benjamin, den yngste af patriarken Jakobs tolv sønner. - **Pharisæer:** Farisæerne udgjorde en af de mest indflydelsesrige bevægelser i den antikke jødedom i hellenistisk-rom. tid, dvs. fra o. 100 f.Kr. til Jerusalems ødelæggelse i 70 e.Kr. De lagde vægt på en nøje overholdelse af Moseloven, herunder også det kompleks af renhedsforskrifter, der angik præsteskrabet; ud fra Moseloven skabte de en omfattende mundtlig tradition for udlægning af dens bud, kaldet 'fædrenes' el. 'de gamles overlevering'. De troede desuden på de dødes opstandelse til dom og på mellemvæsner, engle. Deres antal på Jesu tid skal have været o. 6.000.

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 2

◀ **som dog agtede alt Dette for Tant** : hentyder formentlig til Fil 3,7 (297,18).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 6

◀ **bitterligen angrede det Sidste** : formentlig allusion til beretningen i Luk 22,54-62 om Peters fornægtelse, hvor det fortælles, at da Peter havde fornægtet Jesus tre gange, galede hanen. »Og Herren vendte sig, og saae paa Peder; og Peder kom Herrens Ord ihu, hvorledes han havde sagt til ham: førend Hanen galder, skal du fornægte mig tre Gange. Og Peder gik udenfor, og græd bitterligen«, v. 61-62 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 6

◀ **som havde de allerede grebet det Fuldkomne** : se følgende kommentar.

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 8

◀ **stiller den gamle Strider ... det Fuldkomne ... kun at jage derefter** : hentyder til Fil 3,12-14, hvor Paulus til filipperne skriver: »Ikke at jeg haver allerede grebet det, eller er allerede fuldkommen; men jeg jager derefter, om jeg dog kan gribe det, efterdi jeg og [også] er greben af Christo Jesu. Brødre! jeg agter ikke mig selv at have grebet det. Men Eet gjør jeg: forglemmende, hvad der er bagved, og rækkende efter det, som er foran, iler jeg mod Maalet, til det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo Jesu« (NT-1819). - **Strider:** sml. 2 Tim 4,7, hvor Paulus skriver: »Jeg haver stridt den gode Striid, fuldkommet Løbet, bevaret Troen« (NT-1819). - **Løbebanen:** sml. 1 Kor 9,24, hvor Paulus til korintherne skriver: »Vide I ikke, at de, som løbe paa Banen, løbe vel alle, men ikkun Een faaer Klenodiet; løber saaledes, at I kunne erholde [kan erhverve] det« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 9

◀ **arbeide Dag og Nat ... være som Udskud i Verden** : hentyder dels til 1 Thess 2,9, hvor Paulus til thessalonikerne skriver: »I erindre jo, Brødre, vort Arbeide og vor Møie; thi Nat og Dag arbejdende, for ikke at være Nogen af Eder til Byrde, prædikede vi dog Guds Evangelium iblandt Eder« (NT-1819). Dels til 2 Thess 3,7, hvor Paulus til thessalonikerne skriver: »I vide selv, hvorledes det bør Eder at efterfølge os. Thi vi levede ikke uskikkeligen iblandt Eder; ikke heller aade [spiste] vi Nogens Brød for Intet, men arbeidede med Møie og Besvær, Nat og Dag, for ikke at være Nogen af Eder til Byrde« (NT-1819). Og dels til 1 Kor 4,11-13, hvor Paulus skriver: »Indtil denne Time lide vi baade Hunger og Tørst, og ere nøgne, og faae Mundslag, og have intet vist Sted, og arbeide møisommeligen med vore egne Hænder. (...) vi ere blevne som Udskud i Verden, Alles Skovisk [dvs. foragtet af alle] indtil nu« (NT-1819). Se også ApG 20,33-34, hvor Paulus i sin tale til de ældste i Efesos siger: »Jeg haver ikke begiert Nogens Sølv, eller Guld eller Klædebon. Men I vide selv, at disse Hænder have tient for min Nødtørft, og for dem, som ere med mig« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 15

◀ **haver været henrevet i den tredie Himmel** : hentyder til 2 Kor 12,2.5, hvor Paulus skriver: »Jeg kiender et Menneske i Christo, som for fiorten Aar siden (hvad heller [enten] han var i Legemet, veed jeg ikke, eller udenfor Legemet, veed jeg ikke, Gud veed det) blev henrykt indtil den tredie Himmel. (...) Af Saadant vil jeg rose mig« (NT-1819). Se også ApG 22,17.

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 18

◀ **med Frygt og Bæven arbejder paa sin Saligheds Sag** : hentyder til Fil 2,12, hvor Paulus til filipperne skriver: »Derfor, mine Elskelige, ligesom I altid have været lydige, saaledes, ikke alene som ved min Nærværelse, men nu meget mere i min Fraværelse, arbejder paa Eders egen Saliggjørelse med Frygt og Bæven« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 19

◀ **stod i Lænker ligeoverfor en elendig Fyrste** : hentyder til ApG 26,29 (298,30).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 25

◀ **ikke vække Forbittrelse** : formentlig allusion til 1 Kor 13,5, hvor Paulus om kærligheden siger, at den »forbittres ikke« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 26

◀ **hidser ikke** : bliver ikke opildnet, turrer ikke.

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 27

◀ **hvis Vidne han er** : hentyder formentlig til ApG 22,15, hvor Ananias siger til Paulus (der dengang hed Saulus): »du skal være ham [Gud] et Vidne for alle Mennesker om de Ting, som du haver seet og hørt« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 29

◀ **han ønsker selv hiin elendige Fyrste ... uden disse Lænker** : hentyder til beretningen i ApG 26 om Paulus' forsvarstale for kong Agrippa. Efter Paulus' tale sagde Agrippa til Paulus, v. 28: »der fattes Lidet udi, at du jo overtaler mig til at blive en Christen«, hvortil Paulus sagde, v. 29: »jeg vilde ønske til Gud, enten der fattes Lidet eller Meget, at ikke allene du, men og [også] Alle, som høre mig i Dag, maatte blive saadanne, som og jeg er, undtagen disse Lænker« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 30

◀ **omtumbles for enhver Vind** : hentyder til Ef 4,14, hvor Paulus skriver: »at vi ikke mere skulle [skal] være Børn, og lade os tumble som Bølger, og omdrive af enhver Lærdoms Veir, ved Menneskens Spil, ved Trædskhed [snedighed] og Forførelsens Kunstgreb« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 34

◀ **Luftning** : svag vind, vindpust, strømning; billedligt især om fænomener el. strømninger paa det åndelige livs område, der bebuder nye tanker.

I trykt udgave: Bind 27 side 298 linje 36

◀ **hvo** : hvem.

I trykt udgave: Bind 27 side 298m linje 1

◀ **benyttet Vers af deres Digttere** : hentyder til beretningen i ApG 17,22-34 om Paulus' tale på Areopagos i Athen, hvor han til atenerne siger, v. 28: »som og [også] nogle af Eders Digttere have sagt: vi ere jo og hans [Guds] Slægt« (NT-1819). Der er tale om en allusion til det meget udbredte læredigt *Phainomena* af den gr. forf. Aratos fra Soloi i Kilikien (o. 310 - o. 240 f.Kr.). I digtets indledende påkaldelse af Zeus hedder det i v. 5: »Thi vi er også hans slægt« (v. 1-5), Aratos *Phénomènes* bd. 1-2, Paris 1998, bd. 1, s. [1]; for lignende formuleringer af v. 5 hos Kleanthes, Epimenides og Euripides se bd. 2, s. 145f. Sml. kommentaren til ApG 17,28 i H. Olshausen *Biblischer Commentar über sämtliche Schriften des Neuen Testaments zunächst für Prediger und Studierende* bd. 1-2, 3. forbedrede udg., Königsberg 1837-38 [1830-32], bd. 3, 2. forbedrede udg., Königsberg 1840 [3,1-2, 1835-36], bd. 4, 1. udg., Königsberg 1840, ktl. 96-100; bd. 2, 1838, s. 847, hvor Olshausen bringer følgende citat fra Kleanthes' hymne til Zeus: »ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἔσμεν« (gr., for vi er af din [Zeus'] slægt).

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 1

◀ **standset ved deres Alter ... Indskrift ... sin Læres Sandhed** : hentyder til beretningen i ApG 17,22-34 om Paulus' tale på Areopagos i Athen, hvor han til atenerne siger, v. 22-23: »I Atheniensiske Mænd! jeg seer, at I i alle Maader ere omhyggelige for Eders Gudsdyrkelse. Thi der [da] jeg gik omkring og betragtede Eders Helligdomme, fandt jeg og [også] et Alter, paa hvilket var skrevet: For en ukiendt Gud. Denne nu, som I ukiendt dyrke, denne forkynder jeg Eder« (NT-1819), hvorefter Paulus benytter dette som anledning og udgangspunkt for sin forkyndelse. – **i den (...) indforklare sin Læres Sandhed**: gøre sin læres sandhed tydelig ved hjælp af den.

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 3

◀ **tage (...) forfængeligt** : misbruge (noget) på en letfærdig måde, så (det) bliver gjort til ingenting.

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 10

◀ **sildigste** : sidste.

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 13

◀ **Omgængelse** : omgang.

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 16

◀ **afbrød Overveielsens lange Slægtregistre** : hentyder til 1 Tim 1,4, hvor Paulus skriver til Timotheus, at han skal byde visse folk ikke at »agte paa Fabler og Slægt-Registre uden Ende, som mere komme Spørgsmaal afsted, end gudelig Opbyggelse i Troen« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 17

◀ **han bekjendte ... Jøder en Forargelse og Hedninger en Daarskab** : hentyder til 1 Kor 1,22-23, hvor Paulus skriver: »Saasom baade Jøderne æske Tegn, og Grækerne søge Viisdom; men vi prædike den korsfæstede Christum, som er Jøderne en Forargelse, og Grækerne en Daarlighed [dårskab]« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 21

◀ **Intet forandret, ikke en Tøddel** : formentlig allusion til Matt 5,18, hvor Jesus siger: »Thi sandelig siger jeg Eder: indtil Himmelen og Jorden forgaae, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Tøddel forgaae af Loven, indtil det skeer altsammen« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 25

◀ **denne Prædikens Daarlighed** : hentyder til 1 Kor 1,21 (300,12).

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 31

◀ **Jøderne æske Tegn, og ... Viisdom. (1 Cor: 1, 22.)** : 299,21.

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 32

◀ **Begjering** : fordring, attrå.

I trykt udgave: Bind 27 side 299 linje 41

◀ **den Menighed, der var stiftet i Corinth** : På sin anden missionsrejse stiftede Paulus menigheden i den gr. by Corinth på landtangen mellem Peloponnes og det nordlige Grækenland. Om stiftelsen af menigheden, se ApG 18,1-17.

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 3

◀ **i Menigheden ... gjøre sig gjeldende i Secter og Partier** : 297,19. Se også S.B. Hersleb *Lærebog i Bibelhistorien* (297,9), s. 292, hvor det fortælles, at Paulus skrev sit første brev til menigheden i Korinth »i Anledning af den Splid, jødiskindede Lærere havde opvakt, hvorved Menigheden adsplittedes i flere Partier, som i deres Trætter beraabte sig paa Peder eller Paulus eller en Lærer ved Navn Apollo, men forsømte at vise Christendommens Frugter i Sindelag og Handling«.

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 11

◀ **fornemlig søgte en hedensk Viisdom ... Sandhedens Læremester** : se fx 1 Kor 1,17-21, hvor Paulus skriver: »Thi Christus sendte mig ikke for at døbe, men for at prædike Evangelium; ikke med vise Ord, at Christi Kors ikke skulde tabe sin Kraft. Thi det Korsens Ord er vel dem en Daarlighed [dårskab], som blive fortabte; men os, som blive salige, er det en Guds Kraft. Thi der er skrevet: jeg vil forkaste de Vises Viisdom, og tilintetgjøre Forstandiges Forstand. Hvor ere de Vise? hvor de Skriftkloge? hvor denne Verdens Grandskere? Haver Gud ikke gjort denne Verdens Viisdom til Daarlighed? Thi efterdi Verden for idel Viisdom ikke erkjendte Gud i hans Viisdom, da behagede det Gud formedelst denne Prædikens Daarlighed at gjøre dem salige, som troe« (NT-1819). Se også 1 Kor 2,1-5: »Og jeg, Brødre, der [da] jeg kom til Eder, kom jeg ikke med prægtige Ord eller Viisdom, at forkynde Eder det Guds Vidnesbyrd. Thi jeg agtede mig ikke at vide Noget iblandt Eder, uden [undtagen] Jesum Christum, og ham korsfæstet; og jeg var hos Eder med Ydmyghed, og med Frygt, og med megen Bæven; og mit Ord og min Prædiken var ikke i menneskelig Viisdoms overtalende Ord, men i Aands og Kraftes Beviisning; at Eders Tro ikke skulde være i Menneskenes Viisdom, men i Guds Kraft« (NT-1819). Herpå følger v. 6-9 (297,1). Se endelig 1 Kor 2,12-13: »Og vi have ikke annammet Verdens Aand, men den Aand, som er af Gud, paa det [for at] vi kunne [kan] kiende, hvad der er os skienket af Gud, hvilket vi og [også] tale, ikke med Ord, som menneskelig Viisdom lærer, men med Ord, som den Hellige Aand lærer, i det vi tolke aandelige Ting med aandelige Ord« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 12

◀ **I sin første Skrivelse til denne Menighed** : sigter til Første Korintherbrev.

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 14

◀ **vor oplæste Text** : sigter til 1 Kor 2,6-9 (297,1).

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 15

◀ **overantvordet** : overdraget.

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 19

◀ **m: T** : min tilhører.

I trykt udgave: Bind 27 side 300 linje 38

◀ **Forgaarden** : sigter til forgården til templet i Jerusalem, hvor der blev handlet og købslået, se fx beretningen i Matt 21,12-13 om Jesu uddrivelse af kræmmere, vekselerer og andre handlende fra tempelpladsen.

I trykt udgave: Bind 27 side 300m linje 1

◀ **det helligede Sted** : kirken.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 4

◀ **vadsker sine Hænder og lader Sandheden korsfæste** : hentyder til beretningen i Matt 27,11-26 om processen mod Jesus hos Pilatus, hvor det fortælles, at da Pilatus indså, at der ikke var noget at stille op over for jødernes krav om at få Jesus korsfæstet, »tog han Vand, og toede [vaskede] Hænderne for Folket, og sagde: jeg er uskyldig i denne Retfærdiges Blod«, v. 24 (NT-1819). Han lod det være jødernes sag og udleverede Jesus til at blive korsfæstet. Som alm. talemåde betyder udtrykket 'at vaske sine hænder': at fralægge sig sit ansvar.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 12

◀ **i den virkelige Fare ... i Hunger og Nøgenhed** : hentyder til 2 Kor 11,23-27, hvor Paulus skriver: »Jeg har arbejdet overflødige [overmåde meget], liidt flere Slag, været flere Gange i Fængsler, ofte i Døds-Fare. Af Jøderne har jeg fem Gange faaet fyrretyve Slag mindre [på nær] eet. Jeg er tre Gange hudstrøgen [pisket], een Gang stenet, jeg har lidt tre Gange Skibbrud, jeg haver været en Døgn i Dybet. Jeg haver udholdt mange Reiser; jeg var i Farligheder i Vandstrømme, i Farligheder iblandt Røvere, i Farligheder af mit Folk, i

Farligheder af Hedninger, i Farligheder i Byer, i Farligheder i Ørken, i Farligheder paa Havet, i Farligheder iblandt falske Brødre; i Arbeide og Møie, ofte i Nattevaagen, i Hunger og Tørst, ofte i Fasten, i Kulde og Nøgenhed« (NT-1819). – **i 40 Aar:** If. kronologien i artiklen »Paulus« i G.B. Winer *Biblisches Realwörterbuch zum Handgebrauch für Studirende, Kandidaten, Gymnasiallehrer und Prediger*, 2. udg., bd. 1-2, Leipzig 1833-38 [1820], ktl. 70-71; bd. 2, s. 256-261, blev Paulus omvendt o. år 35, og hans virksomhed sluttede med fangenskab i Rom o. 62-65; dog anføres den mulighed, at Paulus blev befriet, foretog en missionsrejse til Spanien og vendte tilbage til Rom, hvor han blev henrettet under kejser Nero, dvs. senest år 68.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 13

◀ **vist** Sted: fast.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 15

◀ **overskjeldt** : overdænget med skældsord.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 15

◀ **Apostelkald** : se fx Rom 1,1, hvor Paulus skriver: »Paulus, Jesu Christi Tiener, kaldet til Apostel, beskikket til at forkynde Guds Evangelium« (NT-1819). Se også Gal 1,15 (301,31).

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 19

◀ **der trænger igjennem til at befæste Adskillelsen** : dels allusion til Hebr 4,12: »Thi det Guds Ord er levende og kraftigt, og skarpere end noget tveegget Sværd, og trænger igjennem, indtil det adskiller baade Siel og Aand, baade Ledemod [led] og Marve, og dømmes over Hiertets Tanker og Raad« (NT-1819). Dels allusion til Jesu lignelse om den rige mand og Lazarus i Luk 16,19-31, hvor Abraham siger til den rige mand i dødsriget, at der er »imellem os og Eder et stort Svælg befæstet, at de, som ville [vil] fare herfra ned til Eder, kunne [kan] ikke, og de kunne ikke heller fare derfra over til os«, v. 26 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 20

◀ **vi ville**: vil.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 21

◀ **husede** : rummedes.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 27

◀ **begyndte en Strid** : 298,9.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 30

◀ **ikke tilstrækkeligen havde beraadført sig med Kjød og Blod** : hentyder til Gal 1,15-16, hvor Paulus skriver: »Men der [da] det behagede Gud, som fra Moders Liv havde udseet mig, og som kaldte mig ved sin Naade, at aabenbare sin Søn i mig, paa det [for at] jeg skulde forkynde ham iblandt Hedningerne: da strax bespurgte [rådførte] jeg mig ikke med Kiød og Blod« (NT-1819). – **beraadført sig**: rådført sig. – **Kjød og Blod**: fast udtryk i NT som betegnelse for mennesket, jf. foruden stedet her fx også Matt 16,17 og Ef 6,12.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 31

◀ **hvad der var Jøder en Forargelse, Græker en Daarskab** : 299,21.

I trykt udgave: Bind 27 side 301 linje 41

◀ **en Guds-Kraft til Salighed** : hentyder til Rom 1,16, hvor Paulus skriver: »Jeg skammer mig ikke ved Christi Evangelium, thi det er en Guds Kraft til Saliggjørelse for hver den, som troer, baade for Jøde først, og for Græker« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 1

◀ **hiin Gudfrygtighedens Hemmelighed (...) Gud var ... troet i Verden** : frit citat fra 1 Tim 3,16, hvor Paulus taler om »den Gudfrygtigheds Hemmelighed: Gud er aabenbaret i Kiød, er retfærdiggjort i Aand, seet af Engle, prædiket iblandt Hedninger, troet i Verden, optagen i Herlighed« (NT-1819).p:306.c

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 5

◀ **Saa skal Talen da blive hos Dig m: T: ... den hemmelighedsfulde Viisdom** : En lignende formulering i forskellige variationer anvendes gang på gang af J.P. Mynster som introduktion af temaet for en

prædiken, jf. især *Prædikener paa alle Søn- og Hellig-Dage i Aaret*, 3. opl., bd. 1-2, Kbh. 1837 [1823], ktl. 229-230 og ktl. 2191, fx bd. 1, s. 59: »vi ville [vil] denne Gang tale med hverandre / om det store Gode, at være en Christen«; s. 132: »men denne Gang ville vi med hinanden ret betragte / den christelige Taalmodighed«; s. 207: »i det jeg denne Gang taler / om vor Daabs Pagt«; s. 361: »lader os stræbe at overbevise os om, / at vi alle, eenfoldigen og oprigtigen, skulle [skal] holde os til den samme christelige Tro«; bd. 2, s. 95: »vi maae paaminde om, / at ogsaa Gienvordigheder kunne [kan] vorde Fristelser«; s. 340: »Lader os derfor nu overveie, / hvorledes vi skulle fortsætte de hellige Mænds Værk, som have bevirket vor Kirkes Forbedring«; s. 382: »naar vi tale om / Døden som en Søvn.« – **den hemmelighedsfulde Viisdom:** hentyder til 1 Kor 2,7 (297,1).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 11

◀ **hvad intet Øie har seet** : citat fra 1 Kor 2,9 (297,1).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 13

◀ **skjøndt seende, dog som Den, der ikke seer** : allusion til Matt 13,13, hvor Jesus siger: »Derfor taler jeg til dem ved Lignelser, fordi de, skjøndt seende, dog ikke see, og hørende dog ikke høre, og forstaae ikke heller« (NT-1819). Se også 1 Kor 7,29-31.

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 18

◀ **det Vidunderlige** : det underfulde.

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 19

◀ **lagde Raad op mod Dig** : lagde fjendtlige planer imod dig.

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 21

◀ **tjene ham til Gode, da han elskede Gud** : hentyder til Rom 8,28, hvor Paulus skriver: »Men vi vide, at alle Ting tiene dem til Gode, som elske Gud, dem, som efter hans Beslutning ere kaldte« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 23

◀ **æsker Tegnet** : allusion til 1 Kor 1,22 (299,21).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 30

◀ **guddommelig Nedladelse** : formentlig det at Gud nedlod sig og blev menneske, jf. Kristushymnen i Fil 2,6-11, især v. 7-8.

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 31

◀ **forarges han, som Petrus gjorde det** : hentyder til beretningen i Matt 16,22-23, hvor det – efter at Jesus har forudsagt sin lidelse, død og opstandelse – fortælles: »Og Peder tog ham tilside, begyndte at straffe [irettesætte] ham, og sagde: Herre, spar dig selv; dette skee dig ingenlunde! Men han [Jesus] vendte sig, og sagde til Peder; viig bag mig, Satan! du er mig en Forargelse; thi du sandser ikke, hvad Guds er, men hvad Menneskens er« (NT-1819). – **Petrus:** lat. form for Peter. Hans egl. navn er Simon, mens Peter er et tilnavn (det gr. ord 'pétros', der betyder 'sten', er ikke et alm. gr. navn, men en oversættelse af det aramaiske Kefas, jf. Joh 1,42 (v. 43 i NT-1819)). Peter var en af Jesu tolv apostle, se v. 16 i beretningen i Mark 3,13-19 om Jesu valg af de tolv apostle, hvor det fortælles, at Jesus først valgte Simon, »hvem han tillagde det Navn Petrus« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 32

◀ **som jo Sara loe, da Forjættelsen forkyndtes** : hentyder til beretningen i 1 Mos 18,1-15 om Guds besøg hos Abraham i Mamre og hans løfte om, at Sara skal føde Abraham en søn. Eftersom Sara allerede var oppe i årene, lo hun, da hun hørte det (v. 12-13). Sml. Rom 9,9.

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 33

◀ **salige de Øine som saae det** : hentyder til Luk 10,23, hvor det om Jesus hedder: »Og han vendte sig til Disciplene i Særdeleshed, og sagde til dem: salige ere de Øine, som see det, I see« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 35

◀ **lystelig** : behag vækkende, dejlig, herlig.

I trykt udgave: Bind 27 side 302 linje 37

◀ **som Disciplene jo ikke saae det, da de gik til Emaus** : sigter til beretningen i Luk 24,13-32 om to disciple, der på deres vandring til byen Emmaus dagen efter påskedag pludselig fik følgeskab af den opstandne Jesus uden dog at kunne se, at det var ham. Da de nåede frem, og Jesus lod, som om han ville gå videre, bad de ham om at blive, da det snart var aften; og han gik med dem ind og blev hos dem. »Og det skede, da han sad med dem tilbords, tog han Brødet, velsignede og brød det, og gav dem. Da bleve deres Øine aabnede og de kiendte ham, og han blev usynlig for dem«, v. 30-31 (NT-1819). – **Emaus**: Emmaus, landsby, if. nogle håndskrifter 60 stadier (ca. 11,5 km) if. andre 160 stadier (ca. 30 km) fra Jerusalem.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 4

◀ **Maria Magdalene ikke saae det, da hun stod ved Graven** : sigter til beretningen i Joh 20,11-18 om Maria Magdalenes møde med den opstandne Jesus ude ved den tomme grav. Hun »saae Jesum staae der; og hun vidste ikke, at det var Jesus. Jesus siger til hende: Qvinde! hvi [hvorfor] græder du? hvem leder du efter? Hun meente, det var Urtegaardsmanden, og siger til ham: Herre, dersom du haver baaret ham bort, da siig mig, hvor du haver lagt ham, saa vil jeg tage ham. Jesus siger til hende: Maria! Da vendte hun sig, og siger til ham: Rabbuni, hvilket betyder: Mester!« v. 14-16 (NT-1819). – **Maria Magdalene**: el. Maria Magdalena, dvs. fra Magdala. If. Luk 8,2 blev hun en discipel af Jesus, efter at han havde helbredt hende for dæmonbesættelse. Hun var til stede ved Jesu korsfæstelse (Matt 27,56) og begravelse (Matt 27,61) og nævnes blandt de kvinder, der dagen efter kom ud til graven for at salve Jesu lig, men af en engel fik at vide, at han var opstået fra de døde (Luk 24,1-12); if. Joh 20,1-18 gik hun derimod alene ud til graven og var den første, der mødte Jesus efter opstandelsen. I den kirkelige tradition er hun også blevet identificeret med den synderinde, der fortælles om i Luk 7,36-50.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 4

◀ **den beleilige Time** : det egnede, gunstige tidspunkt; tilsvarende udtryk forekommer i 1 Kor 16,12; Ef 5,16; 6,18; Fil 4,10; og 1 Tim 2,6.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 20

◀ **de forbigangne Tider** : hentyder formentlig til Luk 10,24, hvor Jesus i forlængelse af v. 23 (302,35) til sine disciple siger: »Thi jeg siger Eder, at mange Propheter og Konger vilde [gerne have] seet det, I see, og have det ikke seet; og hørt det, I høre, og have det ikke hørt« (NT-1819). – I øvrigt anvender Paulus udtrykket 'de forgangne Tider' i ApG 14,16 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 22

◀ **Tidens Fylde kom** : hentyder til Gal 4,4-5, hvor Paulus skriver: »Men der [da] Tidens Fylde kom, udsendte Gud sin Søn, fød af en Qvinde, fød under Loven, paa det [for at] han skulde frikiøbe dem, som vare under Loven, at vi skulde faae den sønlige Udkaarelse« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 23

◀ **aflade** : ophøre; opgive.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 24

◀ **forønskede** : længselsfuldt ventede, ønskede, attråede.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 33

◀ **skuffende** : bedragende, illusoriske.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 34

◀ **Skrækkebilleder** : skrækindjagende el. skrækfremkaldende billeder, skræmmebilleder.

I trykt udgave: Bind 27 side 303 linje 35

◀ **uden hvad**: når bortses fra, undtagen.

I trykt udgave: Bind 27 side 304 linje 7

◀ han **jo** kunde gaae: ikke.

I trykt udgave: Bind 27 side 304 linje 18

◀ han **jo**: ikke.

I trykt udgave: Bind 27 side 304 linje 20

◀ **begjere den beviist ved Tegnet** : hentyder til 1 Kor 1,22 (299,21).

I trykt udgave: Bind 27 side 304 linje 40

◀ **fordi de søge Viisdom** : hentyder til 1 Kor 1,22 (299,21).

I trykt udgave: Bind 27 side 305 linje 1

◀ **hvidsket ... afsides Steder, nu forkyndtes fra Tagene** : hentyder til Luk 12,3, hvor Jesus til sine disciple siger: »Derfor hvad I sige i Mørket, skal høres i Lyset; og hvad I tale i Øret i Kammerne, skal forkyndes paa Tagene« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 305 linje 7

◀ **Daarlighed** : tåbelighed.

I trykt udgave: Bind 27 side 305 linje 13

◀ **Den, der har Øren at høre med, thi kun han hører** : hentyder til Matt 11,15, hvor Jesus siger: »Hvo [den] som haver Øren at høre med, han høre!« (NT-1819). Se også Matt 13,9.

I trykt udgave: Bind 27 side 305 linje 16

◀ **et Veier, der foer hen** : hentyder formentlig til Joh 3,8, hvor Jesus til Nikodemus siger: »Veiret blæser, hvorhen det vil, og du hører dets Susen, men du veed ikke, hvorfra det kommer, og hvor det farer hen; saaledes er det med Hver, som er fød af Aanden« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 305 linje 21

◀ **salige de Øren, der hørte det** : hentyder til Matt 13,16, hvor Jesus til disciplene siger: »salige ere Eders Øine, at de see, og Eders Øren, at de høre« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 305 linje 38

◀ **Du skal ikke sige, hvo stiger op i Himlen at hente os det ned** : hentyder til Rom 10,6, hvor Paulus skriver: »den Retfærdighed, som er af Troen, siger saaledes: siig ikke i dit Hierte: hvo [hvem] vil fare op til Himmelen? nemlig for at hente Christum ned« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 306 linje 3

◀ **ville** vi: vil.

I trykt udgave: Bind 27 side 306 linje 11

◀ **som det kildrer det jordiske Øre** : hentyder til 2 Tim 4,3, hvor Paulus skriver: »den Tiid skal vorde, da de ikke skulle [skal] fordrage den sunde Lærdom, men efter deres egne Begieringer tage sig selv Lærere i Hobetal efter hvad der kildrer deres Øren« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 306 linje 14

◀ **sandseligt** : med sanserne

I trykt udgave: Bind 27 side 306 linje 27

◀ **aflod** : holdt op med.

I trykt udgave: Bind 27 side 306 linje 31

◀ **Intet lægger til og Intet tager fra** : formentlig allusion til Åb 22,18-19, hvor det hedder: »Thi jeg vidner for Hver, som hører denne Bogs Propheties Ord: dersom Nogen lægger Noget til disse Ting, da skal Gud lægge paa ham de Plager, som ere skrevne i denne Bog. Og dersom Nogen taget Noget bort fra denne Propheties Bogs Ord, da skal Gud borttage hans Deel af Livsens Bog, og af den hellige Stad, og fra de Ting, som ere skrevne i denne Bog« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 306 linje 33

◀ **hvad der ikke opkom i noget Menneskes Hjerte** : hentyder til 1 Kor 2,9 (297,1).

I trykt udgave: Bind 27 side 307 linje 28

◀ **Hvo** : hvem.

I trykt udgave: Bind 27 side 307 linje 33

◀ **enhver dets Rørelse** : enhver af dets rørelser.

I trykt udgave: Bind 27 side 307 linje 35

◀ **saligt det Hjerter som bevarede den** : hentyder til Luk 11,28, hvor Jesus siger: »salige ere de, som høre Guds Ord, og bevare det« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 308 linje 18

◀ **lidende** : passive.

I trykt udgave: Bind 27 side 308 linje 27

◀ **Høimodighed** : ædelmodighed.

I trykt udgave: Bind 27 side 308 linje 30

◀ **priseligt** : prisværdigt.

I trykt udgave: Bind 27 side 308 linje 37

◀ **da Nøden var størst, Hjælpen havde været ham nærmest** : hentyder til ordsproget 'Når nøden er størst, er hjælpen nærmest', optegnet som nr. 2008 i N.F.S. Grundtvig *Danske Ordsprog og Mundheld*, Kbh. 1845, ktl. 1549, s. 76.

I trykt udgave: Bind 27 side 309 linje 28

◀ **mange Gange og paa mange Maader** : allusion til Hebr 1,1: »Efterat Gud fordem havde talet mange Gange og paa mange Maader til Fædrene ved Propheterne, saa haver han i disse sidste Dage talet til os ved Sønnen« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 309 linje 36

◀ **Tilsyneladelse** : noget blot tilsyneladende, skin og bedrag.

I trykt udgave: Bind 27 side 310 linje 15

◀ **Skuffelse** : illusion, bedrag.

I trykt udgave: Bind 27 side 310 linje 17

◀ **ikke Liv, ikke Død ... ikke nogen anden Skabning** : hentyder til Rom 8,38-39, hvor Paulus skriver: »jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv, ei heller Engle, ei heller Fyrstendømmer, ei heller Magter, ei heller det Nærværende, ei heller det Tilkommende, ei heller det Høie, ei heller det Dybe, ei heller nogen anden Skabning skal kunne skille os fra Guds Kierlighed i Christo Jesu vor Herre« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 311 linje 5

◀ **om den end Intet haver gavnet** : allusion til 1 Kor 13,3, hvor Paulus skriver: »Og uddeelte jeg alt mit Gods til de Fattige, og gav jeg mit Legeme hen for at brændes, men havde ikke Kierlighed, da gavnede det mig Intet« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 311 linje 7

◀ **er det Første og det Sidste** : allusion til Åb 1,11, hvor en høj røst siger: »Jeg er Alpha og Omega, den Første og den Sidste« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 311 linje 8

◀ **lade Dig have ... Troen hos Dig selv for Gud (Rom: 14, 22.)** : frit citat fra Rom 14,22, hvor Paulus skriver: »Du haver Tro; hav den hos dig selv for Gud« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 27 side 311 linje 9